

ملّی - مذهبی ها

(جریان‌شناسی نیروهای ملّی - مذهبی در جمهوری اسلامی ایران)

www.ketab.ir

www.ketab.ir

سرشناسه :	حق‌بین مهدی، ۱۳۷۷
عنوان و نام پدیدآور:	ملی - مذهبی ۱ (جهان‌شناسی نیروهای ملی - مذهبی در جمهوری اسلامی ایران) / تألیف مهدی حق‌بین
مشخصات نشر:	تهران: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۹۶
مشخصات ظاهری:	۷۲۴ ص:
فروست:	مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی؛ ۱۰۲۷، احزاب و گروه‌ها؛ ۳۲
شابک:	۳-۸۲۴-۴۱۹-۹۶۴-۹۷۸-۳۵۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا،
عنوان دیگر:	جریان‌شناسی نیروهای ملی - مذهبی در جمهوری اسلامی ایران
موضوع:	جبهه ملی ایران -- تاریخ
موضوع:	National front of Iran-- History
موضوع:	نهضت آزادی ایران -- تاریخ
موضوع:	حزب‌های سیاسی -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۴
موضوع:	Political parties—Iran—History—20th century
موضوع:	ایران -- تاریخ -- جمهوری اسلامی، ۱۳۵۸ -- جناح‌های سیاسی
موضوع:	Iran—History—Islamic Republic, 1979- -- Political wings
رده‌بندی کنگره:	DSR ۱۶۵۸/خ۷م۸ ۱۳۹۵
رده‌بندی دیویی:	۹۵۵/۰۸۴۰۴۵۲
شماره کتابشناسی ملی:	۴۴۰۱۱۵۳

مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات

عنوان: ملی - مذهبی ها (جریان‌شناسی نیروهای ملی - مذهبی در جمهوری اسلامی ایران)

تألیف: مهدی حقیقین

شمارگان: ۱۰۰۰

نوبت چاپ: اول، تابستان ۱۳۹۶

قیمت جلد گالینگور: ۳۵۰۰۰ تومان

قیمت جلد شومیز: ۳۲۰۰۰ تومان

حروف چینی و لیتوگرافی: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

چاپ و صحافی: چاپخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۸۲۴-۳

ISBN: 978-964-419-824-3

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، ترشیده به میدان قدس، روبه‌روی پمپ بنزین اسدی، پلاک ۱۹۵۴.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی. صندوق پستی ۱۹۳۹۵/۳۸۹۶ تلفن: ۲۲۲۱۱۱۹۴ تلفکس: ۲۲۲۱۱۱۷۴

www.irdc.ir

فهرست مطالب

۱۵	 مقدمه
۱۹	 پیشگفتار
۴۷	 فصل اول: جریان‌شناسی تاریخی نیروهای ملی - مذهبی در جمهوری اسلامی
۴۹	 گفتار اول: دولت موقت از آغاز تا فراجام
۵۷	 اولین تهدید به استعفا توسط رئیس دولت موقت
۵۹	 درگیری امیرانظام با شیخ حسین خاقانی: تهدید مجدد بازرگان به استعفا
۶۰	 سومین تهدید به استعفا: استعفاء امام به پذیرش انحلال مجلس خبرگان
۶۶	 سیاست دولت موقت در برخورد با ضدانقلاب مسلح
۶۸	 ضدانقلاب کیست؟
۶۸	 ما در هیچ زمینه‌ای انقلابی عمل نکردیم
۷۱	 ملاقات رئیس دولت موقت و وزیر خارجه با سلاور امنیتی رئیس‌جمهور
۷۲	 آمریکا
۷۶	 تسخیر سفارت ایالات متحده‌ی آمریکا در تهران
۹۰	 تشکیل دولت شورای انقلاب
۹۲	 تغییرات کابینه
۹۶	 سیاست خارجی دولت موقت
۹۷	 بررسی عوامل شکست دولت موقت
۱۰۰	 الف) اختلافات اندیشه‌ای
۱۰۴	 ۱-۱- اعتقاد به جدایی نهاد دین از نهاد سیاست
۱۰۵	 ۲-۱- اعتقاد به لیبرالیسم و تسری آن به نوع حکومت و سبک رهبری

- ۲- تکیه بر عقلانیت استقرایی و علم تجربی ۱۱۶
- ب) اختلافات سیاسی ۱۱۷
- ۱- گرایش به غرب ۱۱۷
- ۱-۱- اهمیت دادن به نقش آمریکا در نجات ملت از استبداد و تأکید بر لزوم تعامل با این کشور ۱۱۷
- ۱-۲- تلاش برای الگوسازی از تمدن و فرهنگ غرب برای نجات ایران از عقب‌ماندگی‌ها ۱۲۰
- ۳-۱- عدم اعتقاد به سیاست‌های انقلابی و تأکید بر حرکت آرام در چارچوب قانون اساسی گذشته ۱۲۳
- ۳-۲- عدم اعتقاد به اجرای احکام اسلامی توسط حکومت ۱۳۰
- ۳-۳- سیاست‌های اصلاحی دولت موقت ۱۳۲
- ۱- تلاش در جهت اصلاح بروکراسی اداری ۱۳۲
- ۲- اصلاح نظام ارتش ۱۳۳
- ۳- برگزاری referendum قانون اساسی ۱۳۳
- بررسی نحوه حضور دکتر مصطفی چمران در دولت موقت ۱۳۸
- عباس امیرانظام؛ مهر ننگ ملی‌گرایی ۱۴۱
- گفتار دوم: ملی‌گرایی پس از سقوط دولت موقت تا مرگ مهندس بازرگان ۱۴۷
- اولین انتخابات ریاست جمهوری؛ بحث در لیبرال‌ها ۱۴۹
- ۱- عدم حضور روحانیون ۱۵۱
- ۲- کنار رفتن فارسی و رجوع از صحنه رقابت ۱۵۲
- انتخابات و موضع احزاب و جناح‌های سیاسی ۱۵۳
- مجلس اول؛ آخرین حضور لیبرال‌ها در مناصب رسمی نظام ۱۵۶
- احزاب و گروه‌های فعال در انتخابات ۱۵۹
- حمایت آشکار بازرگان از شورش و ایجاد ناامنی منافقین ۱۶۴
- روابط نهضت آزادی ایران و سازمان مجاهدین خلق ۱۶۹
- ماجرای مجرای سازمان مجاهدین در ۳۰ خرداد ۶۰؛ پایان کار لیبرال‌ها در دولت با عزل بنی‌صدر ۱۷۸
- انتخابات ریاست جمهوری دور دوم؛ در پیش گرفتن سیاست قهر و تحریم از سوی لیبرال‌ها ۱۸۹

گفتار سوم: مواضع احزاب، گروه‌ها و شخصیت‌ها.....	۱۹۱
مجلس شورای اسلامی دوره‌ی دوم؛ عدم عبور لیبرال‌ها از فیلتر	
شورای نگهبان.....	۱۹۳
انتخابات ریاست‌جمهوری دوره‌ی سوم؛ انتخاب اولین رئیس‌جمهور روحانی.....	۱۹۶
انتخابات ریاست‌جمهوری دوره‌ی چهارم؛ تأیید مجدد آیت‌الله‌خامنه‌ای از سوی	
ملت.....	۱۹۹
سهم‌خواهی لیبرال‌های مذهبی از انقلاب اسلامی.....	۲۰۴
مواضع ملی‌گراها در قبال جنگ تحمیلی.....	۲۰۶
نامه‌ی معروف حضرت امام (ره)؛ اعلام ردصلاحیت نهضت آزادی تا ابد.....	۲۲۰
شبهه جعلی بودن نامه‌ی معروف؛ مستندات در رد مدعیات نهضت آزادی.....	۲۲۶
گفتار چهارم: ملی‌گرایی پس از دیرکلی ابراهیم یزدی.....	۲۳۸
تأملی در میراث‌بازرگان برای جریان ملی - مذهبی.....	۲۴۲
پایان راه نهضت آزادی؛ اعلام انحلال از سوی دفتر سیاسی.....	۲۴۵
د - ملی‌گرایی بر قلاب شورای فعالان ملی - مذهبی.....	۲۵۰
شورای فعالان ملی - مذهبی - تأسیس تا محو کامل.....	۲۵۵
برخورد نهایی نظام با ملی - مذهبی‌ها.....	۲۶۲
درنگی بر نتایج محق دانستن ملی - مذهبی‌ها از سوی اصلاح‌طلبان.....	۲۷۶
سنخ‌شناخت تفکر ملی - مذهبی.....	۲۸۱
ملی‌گراها و میزان اقبال عمومی جامعه.....	۲۸۳
فصل دوم: ملی‌گرایی از جبهه‌ی ملی تا شورای فعالان ملی - مذهبی.....	۲۸۷
۱- جبهه‌ی ملی ایران.....	۲۹۱
محمد مصدق؛ از ایوزیسیون تا کسب قدرت سیاسی.....	۲۹۳
جبهه ملی اول و بستر سیاسی شکل‌گیری آن.....	۳۰۰
ملیون از شکست دولت ملی تا تکوین جبهه ملی دوم.....	۳۰۵
بستر سیاسی - اقتصادی شکل‌گیری جبهه ملی دوم.....	۳۰۷
جبهه‌ی ملی سوم.....	۳۱۶
جبهه‌ی ملی چهارم.....	۳۱۷

- ۳۲۵.....جبهه ملی چهارم پس از انقلاب
- ۳۳۲.....جبهه‌ی ملی پنجم؛ از واقعیت تا رویا
- ۳۴۱.....جبهه ملی ایران - شاخه‌ی خارج از کشور
- ۳۴۵.....۲- نهضت آزادی ایران
- ۳۵۶.....نهضت آزادی بعد از قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲
- ۳۶۱.....نهضت آزادی شاخه‌ی خارج از کشور
- ۳۶۳.....نهضت آزادی و سلطنت؛ روی دیگر مبارزات ملیون مذهبی
- ۳۷۳.....نهضت آزادی پس از پیروزی انقلاب اسلامی
- ۳۷۶.....۳- جنبش مسلمانان مبارز
- ۳۷۹.....نهضت خدایرستان سوسیالیست
-جنبش مسلمانان مبارز؛ انشعاب التقاطی از مجاهدین خلق، نهضت آزادی و
- ۳۸۷.....نهضت خدایرستان سوسیالیست
- ۳۹۴.....جنبش مسلمانان مبارز؛ مرکز نقل جریان ملی - مذهبی
- ۳۹۹.....۴- جامعه زنان انقلاب اسلامی ایران
- ۴۰۲.....۵- حزب ملت ایران
- ۴۰۵.....۶- حزب ایران
- ۴۱۰.....مناسبات دکتر علی شریعتی و جریان ملی گرا

فصل سوم: جریان‌شناسی نشریات ملی گرا

- ۴۲۲.....۱- ایران فردا
- ۴۲۴.....۲- نامه
- ۴۲۶.....۳- پیام هاجر
- ۴۲۷.....۴- چشم انداز ایران
- ۴۲۸.....۵- روزنامه میزان
- ۴۳۳.....بررسی مثنی روزنامه‌ی «صبح امروز»؛ نماینده‌ی نشریات زن‌جیره‌ای
- ۴۳۵.....صبح امروز و جریان ملی - مذهبی

فصل چهارم: زیست‌شناخت شخصیت‌های جریان ملی گرا

- ۴۴۱.....۱- مهدی بازرگان

- ۴۴۷..... ۲- یدالله سبحانی
- ۴۴۹..... ۳- عزت الله سبحانی
- ۴۵۲..... ۴- داریوش فروهر
- ۴۵۶..... ۵- کریم سنجابی
- ۴۵۶..... ۶- ابوالحسن بنی صدر
- ۴۵۸..... ۷- صادق قطب زاده
- ۴۶۳..... ۸- کاظم سامی کرمانی
- ۴۶۵..... ۹- ابراهیم یزدی
- ۴۶۷..... ۱۰- حبیب الله پیمان

فصل پنجم: مواضع نظام و رهبری در قبال ملی - مذهبی ها..... ۴۶۹

- دوره اول (اعتماد؛ واگذاری دولت انقلابی به ملی مذهبی ها)..... ۴۷۵
- دوره دوم (بشگیری، مدارا و تحمل)..... ۴۷۸
- دوره سوم، حکم امام مبنی بر ممنوعیت استفاده از افراد و نظرات ملی - مذهبی در تصمیم گیری و مشارکت..... ۴۸۴
- دوره ی چهارم (عدم بند ملی - مذهبی ها به عنوان حزب شناخته دار در وزارت کشور)..... ۴۸۸
- دوره ی پنجم (برخورد قانونی؛ دستگیری سران ملی - مذهبی مؤثر در حوادث پس از انتخابات خرداد ۸۸)..... ۴۸۹
- وضعیت نهایی جریان لیبرال مذهبی..... ۴۹۰

پیوست ها..... ۴۹۱

- پیوست شماره ی ۱: مجموعه اظهارات ایراد شده در مراسم انتصاب بازرگان به نخست وزیری دولت موقت..... ۴۹۳
- الف) متن حکم..... ۴۹۳
- ب) بیانات حضرت امام خمینی (ره) پس از قرائت حکم..... ۴۹۴
- ج) پاسخ مهندس بازرگان به امام پس از دریافت حکم نخست وزیری..... ۴۹۷
- د) سخنان امام و دعوت از مردم برای اظهار نظر در مورد دولت بعد از ایراد جوابیه ی مهندس بازرگان..... ۴۹۸
- ه) اولین مصاحبه ی مهندس بازرگان با خبرنگاران..... ۴۹۸

- پیوست شماره ۲: اولین سخنرانی بازرگان بعد از قبول نخست‌وزیری در دانشگاه تهران به تاریخ ۱۳۵۷/۱۱/۲۰ ۴۹۹
- پیوست شماره ۳: آمار تحلیلی انتخابات اولین دوره مجلس شورای اسلامی ۵۱۷
- ب) مستندات مربوط به زمان تأسیس نهضت آزادی ایران ۵۲۱
- پیوست شماره ۴: متن بیانیه اعلام موجودیت نهضت آزادی ایران ۵۲۱
- پیوست شماره ۵: متن سخنرانی مهندس مهدی بازرگان در روز تأسیس نهضت آزادی ۵۲۴
- پیوست شماره ۶: مرامنامه‌ی نهضت آزادی در زمان تأسیس ۵۳۵
- الف) از لحاظ سیاست داخلی ۵۳۶
- ب) از لحاظ سیاست خارجی ۵۳۸
- ج) بنظر مرامنامه در دی ماه ۱۳۵۷ ۵۳۸
- تشکیلات سازمانی ۵۳۹
- پیوست شماره ۷: بیانیه‌ی حضرت آیت‌الله سید محمود طالقانی به مناسبت تأسیس نهضت آزادی ایران ۵۳۹
- ج) مستندات اظهارات سید امام (ره) علیه عملکرد نهضت آزادی ایران ۵۴۱
- پیوست شماره ۸: «دو کلمه حرف حساب»؛ مطلب گل‌آقا در روزنامه‌ی اطلاعات پیرامون اطلاعیه‌ی نهضت آزادی در سال ۶۶ ۵۴۱
- پیوست شماره ۹: افشاگری حجت‌الاسلام موسی کروی علیه نهضت آزادی در سال ۶۱؛ پیش از خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۵۴۳
- پیوست شماره ۱۰: نامه‌ی حجج اسلام مهدی کروی، سید حمید روحانی و مهدی جمارانی به آیت‌الله منتظری در سال ۱۳۶۷ علیه نهضت آزادی ایران ۵۴۹
- پیوست شماره ۱۱: رأی نهایی مؤسسه‌ی تنظیم و نشر آثار امام در خصوص نامه‌ی معروف ایشان مبنی بر رد صلاحیت نهضت آزادی ایران در پذیرش مناصب حکومتی ۵۶۰
- د) مستندات ۴ بیانیه‌ی تاریخی و مهم نهضت آزادی پس از پیروزی انقلاب اسلامی ۵۶۷
- پیوست شماره ۱۲: نامه‌ی سرگشاده به رهبر انقلاب؛ «هشدار پیرامون تداوم جنگ خانمان‌سوز» ۵۷۳

۵۷۷.....	ارسالیدن پیام مردم و خواستن چاره‌ی نجات.....
۵۷۹.....	با شعار جنگ جنگ تا پیروزی به کجا رفته‌ایم؟.....
۵۸۸.....	اظهارات و استدلال‌های فریبنده و گمراه‌کننده.....
پیوست شماره ۱۳:	نامه سرگشاده «۹۰ نفر» به آیت‌الله هاشمی رفسنجانی رئیس
۵۹۸.....	جمهور وقت جمهوری اسلامی ایران.....
۶۰۱.....	۴- از نظر روابط جهانی و سیاست خارجی.....
پیوست شماره ۱۵:	نامه‌ی سرگشاده بازرگان به حضرت امام در ۱۶/۳/۱۳۶۰: «سه
۶۰۳.....	کلمه گله‌ی مخلصانه بازرگان به رهبری پدرا نه‌ی انقلاب اسلامی ایران».....
۶۰۹.....	اسناد.....
۶۲۱.....	عکس‌ها.....
۶۵۱.....	کتابنامه.....

مقدمه

در ۷ اردیبهشت ۱۳۴۰ از درون نهضت مقاومت ملی، تشکل جدیدی به وجود آمد که اسم خود را «نهضت آزادی ایران» نامید. آیت‌الله سید محمود طالقانی، مهدی بازرگان و یدالله سبحانی از رهبران نهضت مقاومت ملی بودند، این تشکل را همراه جمعی دیگر به وجود آوردند. مهندس مهدی بازرگان در جلسه‌ای که در ۲۵ اردیبهشت ۱۳۴۰ برای تأسیس نهضت آزادی ایران تشکیل شده بود، بیان داشت که «نهضت آزادی ایران» به هیچ وجه در سدد ایجاد دگانی در مقابل جبهه‌ی ملی ایران و در عرض آن نیست، بلکه در طول آن و در حکم یکی از عناصر تشکیل دهنده و تکمیل کننده‌ی آن است. او گروه جدید تأسیس را چنین معرفی می‌کند: «اما مسلمان، ایرانی، تابع قانون اساسی و مصدقی هستیم».

مصدق بودن نهضت آزادی ایران، جنبه‌ی بسیار رزقی داشت و سایر ابعاد آن تشکل با همین معیار قابل تحلیل بود و به همین دلیل می‌توان گفت که «عضویت افرادی مانند «حسن نزیه» در نهضت آزادی ایران، انگیزه‌ی مذهب آن را بسیار تردیدآمیز می‌کند، چه اینکه حسن نزیه اصولاً یک فرد غیرمذهبی بود و اولین کسی بود که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی عمل به احکام اسلامی را نه مفید می‌دانست و نه ممکن». ولی از سوی دیگر حضور برخی روحانیون و اشخاص مذهبی مانند آیت‌الله طالقانی، زنجانی، یدالله سبحانی و مهدی بازرگان، رنگ و صبغی مذهبی نهضت آزادی را بیشتر می‌کرد. به عبارت دیگر، انگیزه‌ی تأسیس نهضت آزادی ایران قبل از اینکه مذهبی باشد، سیاسی بوده است و رنگ مذهبی آن بیشتر به دلیل حضور برخی اشخاص مذهبی در آن بود. در واقع ملی‌گرایی و گرایش به سوی ارزش‌های

لیبرالی جایگاه اساسی و هسته‌ی مرکزی پیدایش تشکلی مذکور بوده است.

از سوی دیگر، نهضت آزادی ایران طی اعلامیه‌ای رسمی، بعد از انتصاب بازرگان به نخست‌وزیری دولت موقت توسط امام خمینی، حمایت از دولت بازرگان را وظیفه‌ای دینی و شرعی و مستند به نصب آن از سوی «زعیم عالی‌قدر امام خمینی بنا به حق شرعی و قانونی خویش» نمود و آن را به آیه‌ی شریفه‌ی اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم، مستند کرد. با وجود نزدیک شدن مواضع نهضت آزادی به رهبری انقلاب اسلامی و فعالیت‌های آن بر ضد رژیم پهلوی، اساس اندیشه‌ی سیاسی و تفکر این جریان «انقلابی» نبود، بلکه نهضت آزادی ایران یک جریان فکری اصلاحی بود که ضمن رد یک انقلاب تمام‌عیار، در چارچوب قانون اساسی مشروطه، خواهان اصلاحات بود تا از رهگذر آن اصول دموکراسی اجرا شود. به عبارت دیگر هرچند که در هنگام انتصاب آقای مهندس بازرگان به عنوان نخست‌وزیر دولت موقت، نهضت آزادی با صدور «تلاشنامه‌ی ولایت فقیه» را پذیرفت، ولی این پذیرش یک امر سیاسی بوده است و نه یک ایدئولوژی بنیادی به عنوان شالوده‌ی تأسیس حکومت اسلامی در عصر غیبت امام عصر؛ چرا که آن هنگام که در سال ۱۳۵۸ در مجلس بررسی نهایی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران اصل ولایت فقیه تصویب شد، زمره‌های مخالفت نهضت آزادی با تصویب آن شروع شد؛ به گونه‌ای که در میانه‌ی کار مجلس مذکور، دولت موقت با تصویب «مصلحت» خواستار انحلال مجلس خبرگان قانون اساسی گردیده بود که با مقاومت امام خمینی در این اقدام خود با شکست مواجه شد.

در طول تصدی دولت موقت از سوی اعضای نهضت آزادی ایران، مخالفت‌هایی با نهادهای انقلابی که با حکم ولی فقیه تأسیس شده بودند، انجام گرفت که در عمل نیز عدم پایبندی نهضت آزادی به موازین ولایت فقیه به اثبات رسید. این مخالفت‌ها غالباً به دلیل ناسازگاری فکری و ایدئولوژیک نهضت مذکور با اندیشه‌ی ولایت فقیه بود و به همین جهت می‌شد پیش‌بینی کرد که این نهضت نخواهد توانست در بیعت خویش با امام خمینی استوار بماند. در واقع نهضت آزادی تا زمانی که ولایت فقیه معتقد بود که در صدر حکومت قرار داشت و بعد از آن به اصل خویش یعنی ملی‌گرایی غلتید.

به عبارت دیگر، نگاه نهضت آزادی به اسلام، نگاهی ابزاری و وسیله‌ای برای خدمت به ایران بوده است، لذا شرکت در ائتلاف با جریان ولایی در یک عصر و رویارویی با آن در یک زمان دیگر در همین راستا قابل تحلیل است.

تعارض ذاتی تفکر و ایدئولوژی حاکم بر نهضت آزادی ایران با ایدئولوژی جریان ولایی منجر به رویارویی آن نهضت با نظام جمهوری اسلامی ایران گردید. این تقابل در ابتدا از طریق مخالفت با نهادهای انقلابی شروع شد، سپس در همه‌پرسی نظام جمهوری اسلامی، با پیشنهاد «جمهوری دموکراتیک اسلامی» مرز خود را با جریان ولایی روشن ساخت و هنگامی که نتوانست اکثریت نمایندگان مجلس خبرگان قانون اساسی را به دست آورد و با تصویب اصل ولایت فقیه در آن مجلس، در صدد انحلال مجلس مذکور رفت. در نهایت با تسخیر سفارت آمریکا از سوی دانشجویانی که خود را پیرو خط امام می‌دانستند، از تصدی دولت موقت به صورت دسته‌جمعی استعفا داد و در مجلس اول شورای اسلامی با تشکیل فراکسیون همنام به همکاری با مخالفان جریان ولایی پرداخت و مخالف خود را با استیضاح بنی‌صدر اعلام نمود. در انتخابات مجلس دوم، نیز انتخابات را تحریم کرد و به یک اپوزیسیون داخلی تمام‌عیار تبدیل شد.

به دلیل مخالفت‌های آن با اصول اساسی نظام جمهوری اسلامی در سومین دوره‌ی انتخابات مجلس شورای اسلامی، هنگامی که نهضت آزادی ایران خود را برای شرکت در این انتخابات مهیا می‌کرد، امام خمینی در پاسخ به سامعی وزیر کشور وقت، نهضت مذکور را به دلیل دیدگاه‌ها و مواضع آن از تصدی موضوع سستی در قوای سه‌گانه‌ی جمهوری اسلامی ایران فاقد صلاحیت دانستند، بدین ترتیب از آن تاریخ به بعد عملاً نهضت آزادی ایران به عنوان یک گروه غیرقانونی و یک جریان مخالف جمهوری اسلامی ایران شناخته می‌شود:

«نهضت به اصطلاح آزادی صلاحیت برای هیچ امری از امور دولتی یا قانون‌گذاری یا قضایی را ندارند و ضرر آنها به اعتبار آنکه متظاهر اسلام هستند و با این حربه جوانان عزیز ما را منحرف خواهند کرد و نیز با دخالت بی‌مورد در تفسیر قرآن کریم و احادیث شریفه و تأویل‌های جاهلانه موجب فساد عظیم ممکن است

باشوند، از ضرر گروهک‌های دیگر، حتی منافقین این فرزندان عزیز مهندس بازرگان، بیشتر و بالاتر است».

بدین ترتیب از آنجا که در هنگام تأسیس نهضت آزادی بر «مصدقی» بودن آنها تأکید شده بود، در عمل نیز این تشکل با مصدقی‌های جبهه‌ی ملی سرنوشت یکسانی پیدا کرد و به تعارض و تقابل علنی با جمهوری اسلامی ایران پرداخت. ریشه‌ی این تقابل سیاسی در واقع به همان تعارض فکری هم در تأسیس جمهوری اسلامی و هم در نحوه‌ی مقابله با رژیم پهلوی و هم در نحوه‌ی اداره‌ی کشور پس از سقوط رژیم پهلوی برمی‌گردد. این تعارض به نحوه‌ی نگرش نسبت به مبنای مشروعیت حکومت مربوط می‌شود و از نتایج تفکر حاکم بر این نهضت مبتنی بر ناسیونالیسم، «غیرانسانی» خواندن لایحه‌ی قصاص و تقابل عملی و علنی آن با حکومت اسلامی است که این تقابل تاکنون نیز ادامه دارد و در مناسبت‌های مختلف بروز پیدا می‌کند.

در این کتاب مؤلف محترم به جریان‌شناسی نیروهای ملی - مذهبی و در رأس آنها، نهضت آزادی پرداخته است. به امید است مورد توجه علاقه‌مندان مطالعات انقلاب اسلامی قرار گیرد. ضمن تشکر از نویسنده‌ی محترم، از زحمات ناظران علمی اثر: آقایان علی کردی، مصطفی جوان، دکتر ابر اشرفی و نیز همکاران محترم در مؤسسه‌ی فرهنگی هنری و انتشارات مرکز قزوین مرشود.

رئیس اسناد انقلاب اسلامی